

Barnkliniken vid KS som blev Astrid Lindgrens Barnsjukhus

[Martin Ritzén](#), professor i utvecklingsendokrinologi

KS får barnklinik

När den nya barnkliniken invigdes 1950 tågade hela den dåvarande Barnkliniken vid Norrtulls sjukhus i procession, med professorn och klinikchefen Arvid Wallgren i spetsen, in i det nybyggda sjukhuset. Det sägs att arkitekterna bakom den nya byggnaden till stora delar kopierade en ritning för ett vuxensjukhus, men med generellt krympta mått, eftersom det var avsett för barn. Det medförde att rum och korridorer blev så trånga att det var svårt att manövrera sjukhussängar när sängbundna patienter skulle flyttas. Enligt tidens modell för sjukhus försågs varje vårdavdelning i den nio våningar höga byggnaden med en stor balkong, där barnen skulle kunna andas frisk luft, liggande i sina sängar som kunde rullas ut. (Numera talar inte arkitekter i staden om "friskluftsintag" i fastigheterna utan de benämns "uteluftsintag", då uteluften behöver filtreras innan den släpps in i byggnaderna!). Balkongerna byggdes så småningom om till skriv- och konferensrum.

Det nya barnsjukhuset fick egna operationssalar, röntgenavdelning och när-laboratorier i de två flyglarna som anknöts till den höga byggnaden som hade nio plan med var sin vårdavdelning. Plan 1 innehöll barnpsykiatri, plan 2 en infektionsavdelning, plan 3-9 vårdavdelningar för barnmedicin och barnkirurgi. En av avdelningarna hyste 20 vårdplatser som helt fylldes av barn med allergier och astma. De kunde ligga inne i veckor för s.k. hyposensibilisering – något som i dag handläggs helt i öppen vård. Avdelning 8 kom på 1970-talet att bli Sveriges första barnonkologiska avdelning, en verksamhet som vuxit allteftersom fler och fler barn överlever cancer. Plan 9 hyste neonatalavdelningen med c:a 12 vårdplatser. Nyfödda barn som krävde omhändertagande där fick först forslas i en primitiv kuvös, med språng, från förlossningen som låg i ett angränsande hus, genom kulvertar och med hissen upp till 9:e våningen i Barnkliniken. Det kändes som en stor lättnad för barnmedicinjouren när hen äntligen kom fram till avd. 9 med ett allvarligt sjukt barn!

Sjukhusplanering var inte lätt då heller. Det bevisades bl.a. av den beskrivna långa vägen från förlossningen till avd. 9, men också av ambulansingången till akutmottagningen. Ambulansen fick köra in på baksidan av akuten och dess besättning fick bära en bår genom en smal dörr och uppför en trång trappa och ytterligare två dörrar innan man var framme i akutrummet!

Av besparingsskäl tvingades barnklinikerna vid KS och St Göran under 1980-talet till ett tvångsäktenskap. Båda klinikerna lades under en gemensam ledning. Akutmottagningen och infektionsavdelningen vid Barnkliniken KS lades ned, och flyttades tillsammans med barnkirurgin och kardiologin till S:t Görans barnklinik som hade startats 1970. Ett annat skäl till nedmonteringen av barnkliniken KS var att Radiumhemmet behövde renoveras och krävde evakueringslokaler under byggnadstiden. Delar av barnkliniken byggdes om för Radiumhemmets räkning, under pågående mottagningar i samma hus. Betongborrharna fick hela huset att skaka, och samtal med föräldrar och barn fick avbrytas tills borrharna tog paus.

Kvar på KS blev vissa subspecialiteter: Neonatologi, onkologi, neurologi, barnhabilitering och endokrinologi. Speciellt för onkologin innebar detta stora svårigheter. Ett barn med cancer kunde diagnosticerats på avd. 8, ofta efter transport t.o.r. till röntgenavdelningen på S:t Göran, behandlas med strålning och/eller kemoterapi på KS men flyttas i ambulans till StGöran om kirurgi ingick i behandlingen. Sedan åter med ny ambulans till KS för vidare vård och ev. strålbehandling.

Vi som arbetade vid Barnkliniken KS var förstået frustrerade av situationen. Men tillfälligheter kom att öppna för en lösning.

Ny barnklinik planeras

Barnhabiliteringen var inhyst i mycket ålderdomliga lokaler i Eugeniahemmet. En av sjukgymnasterna, Britt-Marie Bergström, var gift med arkitekten Nick Perivolaris som på eget bevåg skissade på en helt ny byggnad för barnhabiliteringen, placerad i sjukhusparken ganska nära Norrbackainstitutet. Jag träffade honom och bad honom "komplettera" huset så att det skulle kunna inrymma en hel barnklinik. Det gjorde han gärna, utan ersättning!

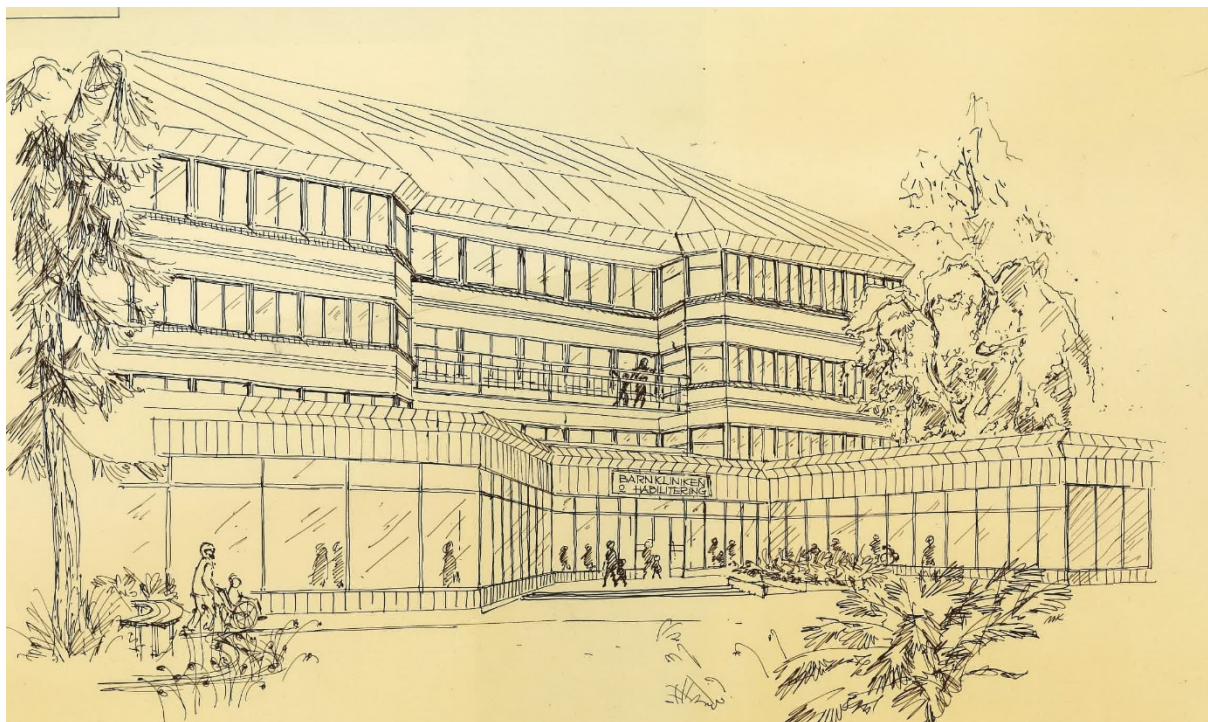

Fig. 1. Arkitekten Nick Perivolaris skiss på en ny barnklinik, placerad i sjukhusparken, väster om Norrbackainstitutet. Denna plan kom aldrig till genomförande. ’

Vid ett besök av dåvarande sjukvårdsborgarrådet Göran Hammarsjö fick jag tillfälle att visa skisserna för honom. Han tittade begrundande på dem och sade att "det ser ju trevligt ut, men det kanske inte ska se ut så där och inte ligga på den platsen". Han var väl medveten om den olyckliga splittringen av barnsjukvården mellan KS och S:t Göran. Det kanske också betydde något att hans hustru var barnsköterska på neonatalavdelningen vid KS, han fick nog en del information hemma vid köksbordet.

Även barnkliniken KS hörde vid den tiden administrativt till S:t Görans sjukhus, med professor Rolf Zetterström som klinikchef och mig som biträdande, med ansvar för KS-delen. Sjukhusdirektören hette Sture Sjölund. Han frågade vid ett enskilt möte om jag var intresserad av att överta klinikchefskapet efter Rolf Zetterströms pension. Ja, svarade jag, men bara om de två klinikerna slogs ihop inom KS:s område. "Orimligt", blev hans svar, och tillsatte professor Anita Aperia som klinikchef. Hon blev ändå en stark tillskyndare av planerna på ett nytt barnsjukhus på KS som kunde rymma en komplett barnsjukvård. Hon hade goda kontakter med några välkända finansmän och – kvinnor som nästan lovade att man skulle kunna uppbåda privata donationer för att bekosta ett 700-miljonersbygge. Med de förutsättningarna blev också Landstingspolitikerna intresserade. White Arkitekter AB kom genom sina arkitekter Dick Lindberg och Eva Berg att skissa ett helt nytt hus mellan barnkliniken och dåvarande Strålskyddsinstitutet.

Tyvärr kom en global finanskris emellan. Donationerna uteblev, och planerna fick ändras. Men stenen var satt i rullning, och nya ritningar kom till. Den höga byggnaden med vårdavdelningar kunde utnyttjas för öppenvårdsmottagningar, och två nya flyglar byggas för vårdavdelningar, en ny akutmottagning, en ny operations- och en ny röntgenavdelning. Dessutom fick man plats för en stor lekterapiavdelning och en bassäng för träning av neurologiskt handikappade barn. Ett våningsplan i höghuset byggdes om till en föräldravåning. En donation på c:a fem miljoner kronor bekostade den nya föreläsningssalen, Skandiasalen, med modern utrustning. Genom intensivt samarbete mellan White Arkitekter (Dick Lindberg och Eva Berg) och företrädarna för verksamheten säkerställdes det geografiska sambandet mellan de olika subspecialiteternas öppna och slutna vård. Klinikchefen Anita Aperia förhandlade skickligt fram ett beslut om att de tre översta våningarna i det gamla "höghuset" kom att reserveras för forskning.

Landstinget lyckades sälja de relativt fräscha lokalerna som innehållit S:t Görans barnklinik till Elektrolux AB, som byggde om huset till sitt nya huvudkontor. Detta inbringade c:a 250 av de c:a 450 miljoner kronor som vårt nya barnsjukhus kom att kosta.

Astrid Lindgrens Barnsjukhus

Fig. 2. En bild från det bokstavliga startskottet för Astrid Lindgrens Barnsjukhus, vintern 1994. Hugo Lagercrantz och jag försöker hålla den 87-åriga Astrid varm med hjälp av en tunn sjukhusfilt. Efter hennes korta men känslomättade tal om sina tidiga minnen från Wimmerby sjukhus tryckte sjukvårdslandstingsrådet Göran Hammarsjö på knappen som utlöste första sprängskottet.

Ett nytt barnsjukhus var förtjänt av ett eget namn. Tidigare barnsjukhus i Stockholm hade fått namn efter kungligheter som prinsessan Eugenia och Kronprinsessan Lovisa, och vi funderade i liknande banor; Drottning Silvia och kronprinsessan Viktoria var på tal, men blev aldrig tillfrågade. Hugo Lagercrantz var bekant med Astrid Lindgrens "handsekreterare" Margareta Strömstedt. Vid en träff mellan Hugo och Margareta föreslog hon i stället att det nya barnsjukhuset skulle få Astrid Lindgrens namn. Astrid själv tillfrågades och accepterade, men förslaget togs inte nådigt emot av landstingets

byråkrater. De föreslog i stället "Barncentrum Nord", för att barnkliniken vid Huddinge sjukhus inte skulle känna sig överkörd. Man tänkte sig ett "Barncentrum Syd" för att balansera KS. Efter ett tag gav man dock med sig, och namnet "Astrid Lindgrens Barnsjukhus" blev accepterat. Astrid själv var närvarande när det första symboliska sprängskottet avlossades. Sjukvårdslandstingsrådet Hammarsjö menade dock att hon var alltför ålderstigen för att spränga berg, och tryckte själv på knappen!

Inflyttning i Astrid Lindgrens Barnsjukhus (ALB) skedde hösten 1998. Strax innan inflyttningen bestämde Landstinget att det förutom att samla barnklinikerna vid KS och S:t Görans också skulle inhysa barnkliniken vid Danderyds sjukhus. Därför blev det nya sjukhuset redan från start trångbott och fick snart kompletteras med en provisorisk paviljong.

Fig. 3. Efter tre års om- och tillbyggnad stod 1998 det nya barnsjukhuset, Astrid Lindgrens Barnsjukhus, klart för inflyttning. Det samlade de tre barnklinikerna vid KS, S:t Görans och Danderyds sjukhus under samma tak. I södra Stockholm fortsatte barnklinikerna vid Huddinge och Södersjukhuset (Sachsska Barnsjukhuset) i stort sett oförändrade.

Förutom nödiga utrymmen för sjukvård och undervisning kom de tre översta våningarna att helt reserveras för forskning; "Våtlab" i plan 8 och 9, skriv- och seminarierum i plan 7. Närheten mellan de kliniska avdelningarna och forskningslokalerna blev en succé, som tyvärr inte överfördes till NKS. Där ligger vissa av ALB:s mottagningar 1.5 km från vårdavdelningarna för barn, som i sin tur ligger flera hundra meter från forskningslaboratorierna! Förhoppningsvis kan samlokaliseringen av forskningslaboratorierna för flera specialiteter i Bioklinikum och dess närhet till de prekliniska avdelningarna kompensera för avstånden mellan klinik och forskning. I dag används delar av ALB för barnmottagningar, andra delar har annan användning. Namnet lever ännu, men omfattar spridda lokaler både på KS och Huddinge sjukhus, med gemensam administration inom samma "tema".